

CHRISTIAN THEOLOGY IN THE PLURALISTIC WORLD. A GLOBAL INTRODUCTION.
 VELI-MATTI KÄRKKÄINEN. GRAND-RAPIDS: WILLIAM B. EERDMANS
 PUBLISHING COMPANY, 2019. 684 p.; ISBN 978-0-8028-07465-8

Велі-Матті Керкайнен (1958-) є професором систематичної теології Фулєрської теологічної семінарії в Пасадені, Каліфорнія і доцентом екуменічних студій Хельсінкського університету у Фінляндії, а також лютеранським пастором (Євангелічно-лютеранської церкви в Америці) та всесвітньо відомим експертом з п'ятидесятницько-харизматичних теологій. За словами одного з найвпливовіших п'ятидесятницьких теологів Амоса Йонга (Amos Yong), Керкайнен є одним з найважливіших богословів, з яким сьогодні потрібно рахуватися. У 2019 році Керкайнен написав книгу *Християнська теологія в плюралістичному світі. Глобальний вступ*, про яку далі і піде мова.

Християнська теологія в плюралістичному світі – це новий вид підручника з теології. Якщо можна так сказати, це унікальний у своєму роді підручник. Книга Керкайнена не просто вступ в основні християнські доктрини в їх історичному та сучасному розумінні, включаючи різноманітність глобального та “контекстуального” контексту, але це ще і живий діалог з чотирма найбільшими релігіями сучасності: юдаїзмом, ісламом, буддизмом та індуїзмом. Автор звертається і до сучасних наук, які безперечно впливають на наше сприйняття тієї чи іншої доктрини (наприклад, доктрину про створення світу та вчення про людину). Текст книги побудований на матеріалі попередньої п'ятитомної праці автора *Конструктивна теологія для плюралістичного світу* (2013-2017). Серія включала в себе *Христос та примирення* (2013), *Трійця та Одкровення* (2014); *Творіння та людство* (2015), *Дух та спасіння* (2016), *Спільнота та надія* (2017) і презентувала теологію в абсолютно новому ключі.

Автор зазначає, що, займаючись теологією на початку третього століття в світі, який сформований культурною, етнічною, економічною, релігійною плюральностями, не можна ігнорувати той факт, що сучасна теологія має формуватися з перспективи різноманітності та діалогічності, як культурної, так і релігійної. Слід рахуватися і з впливом наук (від космології до нейробіології) і не зневажати секулярними теоріями. Керкайнен пише, що якщо Бог – Творець всього, то вивчати потрібно все, що так чи інакше відноситься до Бога. Таким чином теологія є більш інклюзивною, а саме: враховує не тільки духовне, але і секулярне, не тільки церковне, але і мирське, включаючи культуру та науку.

Автор поміщає найкраще, що є в доктринальній традиції християнства, а саме те, що пережило випробування часом і затвердилося в церковній історії, в діалог з сучасною глобальною різноманітністю світоглядних ідей. Найкращим прикладом сказаного може бути нагадування про те, що центр християнства вже давно зсунувся в бік Африки, Азії та Латинської Америки. Зважаючи на такий зсув,

підручник кидає виклик багаторічній гегемонії білого європейського домінування в теології. Різноманітність проявляється в тому, що як чоловічі, так і жіночі голоси стають рівноцінно важливі в сучасній теології. Жінки-теологи, з такими підходами як фемінізм, вуманізм, *mujerista*, і жінки з Африки, Азії, Латинської Америки, мають що сказати в контексті “науки про Бога”. Теологія також має враховувати голоси представників інших визвольних теологій: чорних теологів США та соціополітичних теологів з Південної Африки, Південної Америки, Азії та Латинської Америки і, звісно, прислуховуватися до думки постколонілістів.

Кінцева ціль “конструктивної” теології, за Керкайненом, не створення (або ствердження) системи доктрин і, тим паче, не розвиток “номенклатурної” системи знань. Ціль якраз в цілісній та збалансованій епістемології. В термінах теорії істини, конструктивна теологія притримується “когерентної теорії” (конкретне твердження має бути збалансованим з всією системою тверджень). Щоб краще зрозуміти когерентну (природу істини), пише автор, треба порівняти її з сіткою або павутинням, а не з фундаментом будинку. Когерентна теорія намагається порівняти різноманітні твердження між собою, а окремі твердження з тим, що представляється цілим. Так, звісно, ціль теології – пізнання і встановлення істини Божої, але цей пошук ніколи не може бути завершеним, що підтверджується есхатологічною надією. Іншими словами, будь-яке теологічне твердження завжди буде передчасним за своєю природою. Систематична теологія лише аргументує Божу істину в “контексті історичних та сучасних вчень, культур та вірувань”.

В цілому, християнська церква є дивовижно множинною та різноманітною. Християнство більше не є винятково західною релігією. Християнство більше не є релігією “всього світу”, проте християнство є світовим феноменом. Ось чому християнство більше не можна зрозуміти лише з перспективи Заходу. В світі, який вже має приставку “пост-”, теологія стає інклюзивною, а значить – мультидисциплінарною, мультикультурною, та дивитися на “речі” з різних сторін (“multiperspective”). Інклюзивність християнства робить наголос на обмеженості роботи теолога. Термін “глобальна” теологія несе з собою конотацію діалогічності з іншими традиціями, голосами, свідченнями, поглядами тощо. Діалогічність з іншими релігіями дають новій систематичній теології поштовх заглибитися в релігієзнавство/порівняльне релігієзнавство, теологію релігій, та в компаративну теологію. Християнська теологія релігії, зі свого боку, є спробою теологічно продумувати життя християнина, який співіснує поряд з людьми інших вірувань. Як побудувати відносини з представниками інших релігій – ось одне з голосних питань теолога. Отже, компаративна (порівняльна) теологія і є християнською теологією. Вона віддана своїй традиції в її сучасному вираженні і прагне до діалогу з іншими (як представниками світських філософій, так і представниками інших релігій). Як вже було зазначено, діалогічна природа теології вказує також на те, що вона не нехтує наукою. Доктрина творіння, теологічна антропологія, еволюційна біологія, палеонтологія, нейронауки, когнітивістика, філософія мозку, вони всі є вкрай важливими сферами знань для теолога.

І останнє, на що вказує Керкайнен перед тим, як перейти до обговорення десяти центральних християнських доктрин (Одкровення, Трійці, творіння,

людської природи, христології, примирення, Духа Святого, спасіння, церкви та есхатології), є гостинність (hospitable), якою характеризується теологія. Теологія відкрита до свідчень, прозрінь, інтерпретацій зі сторони інших традицій та контекстів. Вона вітає інакшість в Іншому. Така теологія знаходить місце для чесного, справжнього, автентичного обміну власних переконань. Конструктивна теологія послуговується смиреними та поважними аргументами. Теологія в такому контексті є актом гостинності, дарування та прийняття дару. Дослідник теології може увійти в світ Іншого і спробувати зрозуміти його лише через відкрите запрошення.

*Анатолій Денисенко
Східноєвропейський інститут теології
Львів, Україна*

*Надійшла до редакції / Received 21.09.2021
Прийнята до публікації / Accepted 13.10.2021*